ЄВРОПА 05.11.2025 | Александру Фленкя

Триматися шляху

Новий уряд Молдови – ще не гарантія перемоги європейського курсу. Щоб закріпити успіх, влада повинна швидко досягти трьох цілей.

На парламентських виборах у Молдові правляча партія «Дія і солідарність» (PAS) отримала впевнену більшість – 55 місць із 101. Але цей вражаючий результат проєвропейської PAS не гарантує остаточну і беззастережну перемогу європейського курсу Молдови.

Напередодні виборів були побоювання, що Москві вдасться забезпечити собі проросійську більшість. Це поставило б майбутній курс країни під сумнів, адже Молдова – парламентська республіка. Але цього не сталося, Молдовою керуватиме новий прем'єр-міністр Александру Мунтяну, приведений до присяги минулої суботи. Його підтримує не тільки більшість у парламенті, але й президентка Мая Санду. Жоден із нинішніх лідерів опозиції не здатен кинути виклик політичній монополії Санду і PAS.

Незважаючи на цю, здавалося б, райдужну картину, ситуація далека від стабільності. Особливістю недавніх виборів був безпрецедентно низький рівень очікувань більшості молдавських виборців. На перший погляд, це може здатися не такою вже великою проблемою для PAS і президентки Санду, але низькі очікування також означають низький рівень терпимості до помилок або відсутності відчутного прогресу. А щоб гарантувати чотири роки політичної стабільності, новому уряду доведеться показати саме швидкий прогрес,необхідний, у свою чергу, для реалізації реформ, без яких Молдова не зможе претендувати на членство в ЄС.

Успішна стратегія протидії російському втручанню та збереження європейського курсу Молдови має включати

Молдавське суспільство підійшло до вересневих виборів біднішим, роздробленим і поляризованим, ніж у 2021 році, коли PAS вперше отримала більшість у парламенті. Сукупна інфляція за останні чотири роки наближається до 100 відсотків, кількість ліній розколу в суспільстві збільшилася, а ті, що існували раніше, поглибилися. Багато груп

вирішення проблем економічного та соціального добробуту населення і забезпечення сталого громадянського миру

населення відчувають себе маргіналізованими, знехтуваними, або ж налаштовані вороже. Боротьба влади з втручанням Росії – дезінформацією та корупцією на виборах – мала побічний ефект для меншин та багатьох вразливих груп. Усі ці лінії розколу необхідно усунути, а поляризовані верстви молдавського суспільства примирити. Збіднілі, розчаровані та поляризовані суспільства найбільш вразливі перед російською дезінформацією та маніпуляціями. Тому будь-яка успішна стратегія протидії російському втручанню та збереження європейського курсу Молдови має включати вирішення проблем економічного та соціального добробуту населення і забезпечення сталого громадянського миру.

Навіть якщо європейська інтеграція може і повинна стати об'єднуючою ідеєю нації, політичній еліті Молдови слід навчитися знаходити єдність у різноманітті, інакше її змінить нове покоління політичних лідерів. Жодна партія не може мати виключного «права власності» на європейську інтеграцію Молдови. Щоб сформувати цю колективну власність і тим самим примирити політичних суперників, лідери повинні налагодити міжпартійний діалог і співпрацю з усіх важливих питань. Хороша новина полягає в тому, що новообраний парламент, який складається з шести фракцій, є досить різноманітним, щоб представляти різні верстви суспільства. Погана новина – політичні партії не спілкуються одна з одною і не мають жодного бажання це робити.

Саме в цьому складному контексті новий уряд повинен поставити і досягти трьох цілей, які зміцнили б суспільну єдність і стійкість нації перед обличчям зовнішніх загроз. У довільному порядку (оскільки я вважаю, що всі вони однаково важливі) це: економічне зростання, Гагаузія (врегулювання суперечок) і Придністров'я (реінтеграція).

Економічне зростання

Щоб знизити соціальну напругу, економічне зростання має бути не тільки стійким, але й відчутним у найближчому майбутньому. Інфляція звела нанівець розвиток у 2021 і 2023 роках, а зростання ВВП на 0,1 відсотка у 2024 році стало економічною катастрофою і політичним розчаруванням.

Згідно з даними Механізму моніторингу соціальних напружень (STMM), проведеного в 2024 році, 51 відсоток респондентів заявили про «серйозні економічні труднощі». Дослідження також виявило низький рівень довіри до уряду і високий рівень (понад 20 відсотків в деяких регіонах) схильності до публічних протестів. У середнього молдавського виборця (і платника податків) складається таке враження: що ближче Молдова до ЄС, то гірше її економічне становище, і це полегшує Кремлю нав'язування наративів про «колонізацію Молдови ЄС».

Єдиний можливий ефективний спосіб вирішити цю проблему – не боротьба з пропагандою, а зростання економіки. Хоча поліпшення макроекономічних показників вже в 2026 році може здатися «невиконаною місією», але перевагами Молдови в цьому відношенні є скромні розміри її економіки і низькі базові показники. Відносно невеликі інвестиції та ретельно розроблена і реалізована політика підтримки економіки (фіскальна і регуляторна) можуть дати відчутні результати протягом 12-18 місяців. У довгостроковій перспективі участь (навіть обмежена) у відновленні України може стати стимулом для зростання на десятиліття вперед.

Гагаузія

Гагаузія – це автономна область на півдні Молдови, де проживає близько 100 тисяч представників тюркської меншини. Напруженість у відносинах між центральною владою і Гагаузією посилилася після сумнівних і спірних виборів башкана (губернатора) у 2023 році. Ця напруженість досягла свого піку з арештом і подальшим засудженням глави автономії Євгенії Гуцул за незаконне фінансування своєї виборчої кампанії. Усі інституційні контакти між Кишиневом і Гагаузією були припинені. Зростаюче відчуження і без того проросійської гагаузької меншини призвело до радикалізації, небаченої з часу здобуття Молдовою незалежності, і, отже, до досить передбачуваного результату голосування у вересні: 82 відсотки голосів у Гагаузії отримала проросійська «Патріотична коаліція», а 3 відсотки – PAS. Те, що задумувалося як інструмент боротьби зі шкідливою діяльністю Росії в уразливій Гагаузькій автономії Молдови, дало абсолютно зворотний ефект.

Подальша політична ізоляція Гагаузії навряд чи сприятиме зміцненню соціальної згуртованості. Політичні лідери в Кишиневі та Гагаузії мають знайти спосіб подолати ворожість і відновити інклюзивний і представницький політичний діалог, щоб зняти напруженість і дати стійкі результати.

Придністров'я

Придністров'я – це регіон, контрольований невеликим російським військовим контингентом чисельністю близько 1500 осіб. Понад 30 років він жив за рахунок безкоштовних поставок російського газу і прямої фінансової підтримки Москви. У 2025 році і те, і інше припинилося, і Придністров'я опинилося на межі економічного колапсу. Те, що історично було сильними сторонами Придністров'я (безкоштовний газ і військовий захист з боку Росії), перетворилося на вразливі місця.

Моральна (і конституційна!) відповідальність за долю молдавських громадян у Придністров'ї диктує необхідність реінтеграції регіону і забезпечення його функціонування як частини Молдови, гарантуючи дотримання прав людей і законних підприємств у Придністров'ї, а також виконання їхніх відповідних зобов'язань. Очевидно, що в інтересах Молдови до завершення переговорів про вступ до ЄС забезпечити контроль уряду над усією своєю міжнародно визнаною територією і виведення російських військ.

Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну Київ закрив кордон з Придністров'ям, в результаті чого весь імпорт до Придністров'я і експорт з нього був перенаправлений через контрольовані Молдовою прикордонні пункти.

Припинення транзиту російського газу через територію України з 1 січня 2025 року поклало кінець практично необмеженим поставкам газу і зробило поточні домовленості про поставки газу залежними від Молдови. Це дає Кишиневу всі необхідні важелі для «конструктивного тиску» на Придністров'я з метою передати всі свої комерційні операції під юрисдикцію Молдови і таким чином здійснити економічну реінтеграцію регіону.

З'являється унікальна можливість поєднати реінтеграцію з євроінтеграцією і в такий спосіб зробити всю Молдову, включно з Придністров'ям, такою, що «відповідає вимогам ЄС»

Війна Росії проти України також унеможливила скликання формату «5+2» (де посередниками виступали Росія, Україна та ОБСЄ) і, чесно кажучи, зробила його абсолютно неактуальним, поки Кишинів і Придністров'я демонструють, що можуть просуватися вперед у реінтеграції без допомоги посередників. Таким чином, вперше за 35 років реінтеграція Придністров'я більше не залежить від переговорів, в яких Росія виступала посередником, а є скоріше питанням рішучих

(мирних!) політичних і економічних заходів з боку молдавського уряду.

Майбутні переговори про вступ до ЄС і реформи відповідно до європейських стандартів, а також План зростання Молдови, що фінансується Євросоюзом, на суму 1,9 млрд євро надають унікальну можливість поєднати реінтеграцію з євроінтеграцією і в такий спосіб зробити всю Молдову, включно з Придністров'ям, такою, що «відповідає вимогам ЄС». Як і європейська інтеграція, реінтеграція не може бути винятковою «власністю» правлячої партії: вона передбачає єдність і консенсус не тільки між Придністров'ям і рештою Молдови, але й всередині молдавського суспільства.

У нового уряду обмаль часу для досягнення цих цілей. Якщо він зазнає невдачі, це поставить під загрозу не тільки політичну стабільність самої партії, але й усієї Молдови.

Александру Фленкя

Александру Фленкя (Alexandru Flenchea) – голова асоціації Initiative 4 Peace (I4P) і колишній віцепрем'єр з реінтеграції Республіки Молдова. Він має великий досвід роботи в галузі врегулювання конфліктів, мирних переговорів, медіації та побудови миру.